

YURT DIŐI YATIRIM ÜLKE PROFİLİ

A. GABON'UN İŐ ORTAMI

1. İŐ Ortamı

a. İŐ Ortamına İlişkin Genel Göstergeler

Dünya Bankasınca sonuncusu 2020 yılında yayımlanan Doing business raporuna göre Gabon iş yapma kolaylığı bakımından 190 ülke arasında 169. sıradadır. Tabloda rapordaki on ayrı kriter gere ülkenin sıralaması ve aldığı puanlar gösterilmektedir.

Tablo 1: Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı Endeksi (Gabon-2020)

Kriter	Sıra (190 ülke içinde)	Puan (100 üzerinden)
İş kurmak	96	87.0
İnşaat izinleri ile uğraşmak	141	59,8
Elektrik Almak	164	49.8
Mülk Kaydı	171	41.1
Kredi Alma	132	40.0
Azınlık Yatırımcıları Koruma	170	24,0
Vergi Ödeme	182	35.9
Sınırların Ötesinde Ticaret	170	43.9
Sözleşmeleri Uygulama	180	32,8
Sorunların Çözülmesi	130	35,9
Doing Business (Genel)	169	45

b. Şirket Kurulumuna İlişkin Mevzuat

Gabon, Afrika'da modern bir iş ortamı oluşturmak ve üye ülkeler arasında hukuki uyumu sağlamak amacıyla faaliyet gösteren Afrika Ticaret Hukukunun Uyumlaştırılması Örgütü'ne (OHADA) üyedir. Çoğunluğu CFA fransı bölgesinde yer alan 17 ülkeyi bir araya getiren OHADA, Gabon'da ulusal mevzuatın temelini oluşturmaktadır.

0311 / PR / MPIHAT sayılı kararnameye göre kurulan Gabon Ulusal Yatırım Teşvik Ajansı (ANPI) hükümete yatırım politikalarının uygulanmasında yardımcı olmaktadır ve ihracat teşviki, iş kurma ve geliştirme konularında müteşebbislere destek vermektedir.

Ülkedeki girişimlerin büyük çoğunluğu şahıs işletmesi şeklinde faaliyet göstermektedir. Şirket türleri içerisinde en yaygın olanı ise limited şirkettir. Güncel mevzuata göre Gabon'da kurulabilecek şirket türleri şunlardır:

- Société à Responsabilité Limitée (Limited Şirket) (SARL)
- Société à Responsabilité Limitée Unipersonnelle (Tek Ortaklı Limited Şirket) (SARLU)
- Société par Actions Simplifiée (Basitleştirilmiş Anonim Şirket) (SAS)

- Société à Actions Simplifiées Unipersonnelle (Tek Ortaklı Basitleştirilmiş Anonim Şirket) (SAS)
- Société Civile Immobilière (Emlak Şirketi) (SCI)
- Société Anonyme (Anonim Şirket) (SA)
- Société Anonyme Unipersonnelle (Tek Ortaklı Anonim Şirket) (SAU)
- Groupement D'intérêt Économique (Ekonomik Çıkar Grubu) (GIE)
- Société Coopérative et Participative (Kooperatif ve Katılım Şirketi) (SCOP)

Şirket Kurmak

ANPI bünyesinde kurulan tek gişe sistemi sayesinde şirket kuruluşuna ilişkin tüm işlemler tek noktadan yürütülebilmektedir. Girişimciler tek gişe sistemine ANPI ofislerinden ya da çevrimiçi ortamda “gni-anpigabon.com” adresinden ulaşabilmektedir. Bu sistem üzerinde sırasıyla şu işlemler yürütülmektedir:

1. Kuruluş başvuru dosyasının alınması
2. Başvuru bilgilerinin dijital yatırım gişesine aktarılması
3. Başvuru bilgilerinin ANPI tarafından doğrulanması
4. Vergi kaydı
5. Ticaret Sicili (RCCM) kaydı
6. Vergi kimlik numarasının tahsisi
7. Ulusal Sosyal Güvenlik Fonu (CNSS) kaydı
8. Ulusal Sağlık Sigortası ve Sosyal Garanti Fonu (CNAMGS) kaydı
9. Şirket adı tescili
10. Kuruluş işleminin ANPI Genel Müdürü tarafından onaylanması
11. Şirket kuruluş bilgilerinin Resmi Gazetede yayınlaması
12. Şirket kuruluşuna ilişkin belgelerin girişimciye verilmesi

Şirket kuruluşu esnasında talep edilen belgeler şunlardır:

- Kimlik Belgesi
 - o Gabonlular için kimlik kartı, pasaport ya da sürücü belgesi
 - o Yabancılar için oturma izni belgesi veya geçerli vizeye sahip pasaport
- Şirketi temsil edecek kişinin adli sicil kaydı (en fazla 75 gün içinde alınmış)
- Açılacak şirkete ait elektrik abonelik sözleşmesi sureti
- Şirket merkezine ait adres beyanı
- Şirket ana sözleşmesi
- Sermayenin yatırıldığına dair banka dekontu (Anonim şirketler için 10 Milyon FCFA)
- Faaliyet izni (eğitim/mesleki eğitim, sağlık, hukuki danışmanlık, vergi danışmanlığı, muhasebe vb. faaliyetler için ilgili kamu idarelerinden alınmış)

Belgelerin Fransızca düzenlenmesi (yabancı dilde olanların yeminli tercüman tarafından tercüme edilmesi), ayrıca noter onaylı olması gerekmektedir.

ANPI İşletme Kuruluş Tarifesi

Şahıs işletmeleri için;

- Gabon vatandaşları 85.000 FCFA
- Yabancılar 135.000 FCFA

Şirketler için

- Gabon vatandaşları 220.000 FCFA
- Yabancılar 370.000 FCFA

Şube Açmak

Yabancı şirketler Gabon'da şube kurabilmektedir. Ancak, merkezi OHADA'ya üye bir ülkede bulunmayan yabancı şirketlerin şubeleri, Ticaret Bakanlığınca tanınan muafiyet hariç olmak üzere, iki yıl sonra şirkete dönüştürülmelidir.

Şube açılışında kuruluş evraklarına ek olarak istenilen belgeler:

- Şirket ana sözleşmesinin onaylı örneği
- Şirket merkezinin yetkili organının şube açmaya ve temsilci atamasına ilişkin kararı

Temsilcilik Açmak

OHADA'nın düzenlemelerine göre üye ülkelerde temsilcilik açılması mümkündür. Ancak temsilcilik açma şartları Gabon hukukunda açıkça belirlenmemiştir.

Şirket feshi

Şirketin feshi için öncelikle Vergi Dairesine ve ANPI-Gabon'a eş zamanlı başvuru yapılır. Bu işlemi, çevrimiçi ortamda "gni-anpigabon.com" üzerinden yapmak da mümkündür. Vergi borcu bulunmuyorsa şirketin feshi için izin verilmektedir.

c. Vergi Uygulamaları

Genel

Yürürlükteki ana vergiler, kurumlar vergisi (IS), kişisel gelir vergisi (IRPP), gümrük vergisi ve katma değer vergisidir (KDV).

Vergi İdaresi

Gabon'da vergi idaresi Vergi Genel Müdürlüğü'dür. Ekonomi ve İştirakler Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmaktadır.

Beyanname

Kurumlar vergisinin Kasım, Ocak aylarında ara ödemeleri, Nisan ayında ise hesap kapatılması vardır. Kişisel gelir vergisi de kurumlar vergisi gibi Ocak, Nisan ve Kasım aylarında beyan edilerek ödenir. KDV ise bir önceki ay için sonraki ayın 20'sinde beyan edilerek ödenir.

Muhasebe Kayıtları

Muhasebe işlemleri için Gabon'daki şirketler OHADA muhasebe sistemine uymaktadır. Sage, Oracle, Gin ve Gestcom gibi çeşitli uygulamalar, muhasebenin OHADA sisteminin ilkelerine uygun olarak tutulmasına imkan vermektedir.

Verginin Hesaplanması

Kurumlar Vergisi

Üç (3) vergi oranı vardır:

- Aşağıdaki diğer iki vergi oranının uygulanmadığı şirketler için **%30**'luk standart oran,
- Petrol ve madencilik sektörlerindeki şirketler için **% 35**,
- Fikri mülkiyet haklarına sahip şirketler, Gabon Kalkınma Bankası, kentsel alanlarda inşaat arazisinin geliştirilmesi ve sosyo-ekonomik konut inşaatı için onaylanmış emlak geliştirme şirketleri, kamu kuruluşları, kâr amacı gütmeyen dernekler ve topluluklar ve Turizm ve Maliye bakanları tarafından ortaklaşa onaylanan turizm sektöründeki şirketler için **% 25**.

Katma Değer Vergisi (KDV)

Kamu hukukuna tabi kurum ve kuruluşlar ile düzenli veya düzensiz aralıklarla bağımsız ekonomik faaliyet yürüten gerçek veya tüzel kişilerin ödeme karşılığı yapılan işlemleri KDV'ye tabidir.

- Standart oran: % 18 yasada aksi belirtilmedikçe tüm işlemler için geçerli oran
- İndirimli oran: % 10 tavuk eti, şeker, taze sebze, konserve sebze, meyve vb. (Gabon Vergi Kanunu M.221)
- Sıfır oran: İhracat ve uluslararası taşımacılık için

KDV'den istisna tutulan mal ve hizmetler ise Gelir Vergi Madde 210'da düzenlenmiştir.

Kişisel Gelir Vergisi (IRPP)

Kişisel Gelir Vergisi konusunda tapu geliri, maaşlar ve ücretler, menkul sermayeden elde edilen gelir, sermaye kazançları, profesyonel kârlar olmak üzere farklı gelir kategorileri ve ilgili vergi rejimleri bulunmaktadır. Gelir vergisi gelirin oranına göre % 0 ile % 35 arasında değişmektedir.

Gümrük Vergileri

Orta Afrika Ekonomik ve Parasal Birliği (CEMAC) üyesi ülkeler, üçüncü ülkelere yönelik ortak gümrük tarifesi uygulanmaktadır. Mal gruplarına göre uygulanan gümrük tarifeleri şu şekildedir:

- Kategori I, %0 (kitap ve broşürler vb.)
- Birincil gerekli ürünler: Kategori II, %5 (süt, krema, kümes hayvanlarının etleri gibi)
- Hammaddeler ve ekipmanlar: Kategori III, %10 (makine, traktör, buğday gibi)
- Ara mallar: Kategori IV, %20 (malt, işlenmiş kauçuk gibi)

- Lüks tüketim malları: Kategori V, %30 (gıda maddeleri, kozmetik ürünleri, içkiler, elektrikli ev aletleri gibi)

Gümrük vergisinin yanı sıra ithal edilen malın gümrük kıymeti üzerinden hesaplanan

- % 0,4 oranında topluluk entegrasyon vergisi (CCI),
- % 0,05 oranında OHADA stopajı,
- % 0,2 oranında olan Afrika Birliği'ne katkı payı (Afrika Birliği üyesi olmayan ülkelerden gelen mallar için) da bulunmaktadır.

CEMAC Gümrük Tarifesine linkten ulaşılabilir:

<https://douanes.ga/med/pdf/tarif-des-douanes-de-la-cemac-version-originale-pdf-210608020644.pdf>

Amortisman

Net vergilendirilebilir kâr, Gabon'da vergilendirilebilir faaliyetin doğrudan gerekli kıldığı tüm masrafların düşülmesinden sonra belirlenir. Amortisman, vergiye tabi net karın belirlenmesinde dikkate alınan indirilebilir masrafların bir parçasıdır. Aşağıda Gabon'da uygulanan başlıca amortisman oranlarına yer verilmiştir:

Tablo 2: Gabon'da Uygulanan Amortisman Oranları

Amortisman tabi malın adı	Amortisman oranı (%)
Binalar	5
Makine ve ekipmanlar	5-100
Ofis mobilyası	10
Ofis ekipmanları	15
Araçlar	20-33,3
Bilgi işlem ekipmanları	25-100
Uygulamalı araştırma ücretleri	20
Özkaynak menkul kıymetlerinin ve diğer sabit menkul kıymetlerin satın alma maliyeti	20

Kaynak: [DGI](#)

Vergiden Muafiyet

Vergi muafiyetleri, genel vergi kanununun sağladığı vergi avantajlarının bir parçasıdır. Muafiyetler esas olarak yürürlükteki ana vergilerle, yani kurumlar vergisi, gümrük vergisi, kişisel gelir vergisi ve katma değer vergisi ile ilgilidir.

Aşağıdaki tüzel kişiler, kurumlar vergisinden kalıcı bir muafiyetten yararlanır:

- Tarımsal ürünlerin üretimi, işlenmesi, muhafazası ve satışına yönelik kooperatifler ile bunların birlikleri,
- Tarım birlikleri ve bunları düzenleyen hükümlere göre faaliyet gösteren tedarik ve satın alma kooperatifleri,

- Belediyelerin veya yerel kamu kurumlarının yardımıyla fuarlar, sergiler, spor toplantıları ve diğer halka açık etkinlikler düzenleyen kâr amacı gütmeyen dernekler,

- Kırsal kalkınmadan sorumlu şirketler veya tanınmış kamu hizmeti kuruluşları.

Aşağıdaki şirketler, kurumlar vergisinden geçici bir muafiyetten yararlanır:

- Turizm oteli faaliyeti olan ve faaliyetlerinin ilk üç (3) yılı için vergiler hariç en az 300.000.000 CFAF tutarında yeni yatırım yapan şirketler,

- 20 Eylül 2006 tarih ve 16/2005 sayılı KOBİ ve KOBİ'lerin teşvikine ilişkin Kanunda öngörülen şartlar altında KOBİ / KOBİ'ler için ilk beş (5) yılı boyunca,

- Yatırım projesi süresiyle orantılı olarak, sosyal konut inşaatı gerçekleştirilmesi için kullanılan malzeme ve diğer girdilerin üretimi, sosyal konut amaçlı kentsel arsanın geliştirilmesi ve sosyo-ekonomik konut ve sanayi birimlerinin inşası için onaylanmış şirketler.

Benzer şekilde Nkok Özel Ekonomik bölgesinde ve belirlenen diğer tarımsal üretim bölgelerinde gerçekleştirilen faaliyetlerde 10 yıllık kurumlar vergisi, 25 yıllık KDV ve 10 yıllık gümrük vergisi muafiyeti bulunmaktadır.

Diğer Vergiler

- Kiralarda özel emlak vergisi (TSIL)

Kira özel emlak vergisi, bina kiralamakla uğraşan kişiler veya şirketler adına, kira veya alt satışların brüt gelirleri üzerinden alınan bir vergidir. Ödenecek vergi tutarı, brüt kira tutarına % 15 uygulanarak elde edilir.

- Hizmetler vergisi (TPS)

% 9,5'lik bir stopaj vergisidir. KDV'ye tabi olmayan şirketler bu oranda vergi almak zorundadır.

- Özel Dayanışma Katkısı (CSS)

Özel dayanışma katkısı, düzenli veya ara sıra vergiye tabi işlemler gerçekleştiren yerel yönetimler ve kamu kuruluşları dahil olmak üzere bireyler (haneler) ve tüzel kişileri (şirketler) ilgilendirmektedir. Yapılan satış işleminin KDV hariç değerine % 1 oranı uygulanarak elde edilir.

d. Sosyal Güvenlik Uygulamaları

Tüm işverenler, çalışanlarını beyan ve sigortalamak ve ilgili tazminatları iki sosyal güvenlik kurumuna ödemekle yükümlüdür: Ulusal Sosyal Güvenlik Fonu (CNSS) ve Ulusal Sağlık Sigortası ve Sosyal Garanti Fonu (CNAMGS).

Çalışanların toplam maaşının % 18,5'i sosyal güvenlik primi olarak CNSS'ye ödenir. Bunun % 16'sı işverenin payı ve %2,5'i çalışanın payıdır. CNAMGS için ödenen prim oranı toplam maaşın %6,1'i olup, bunun %4,1'i işverenin payı ve %2'si çalışanın payıdır.

2. Potansiyel Yatırım Alanları

- Petrol ve Doğalgaz

Gabon 2 milyar varil kanıtlanmış petrol rezervi ile dünya sıralamasında 35., Afrika'da 8. sırada yer almaktadır. Dünya petrol rezervinin yaklaşık %0,12'si Gabon'da bulunmaktadır. Günlük ortalama 200.000 varil üretim ile dünyada 36. sırada yer almaktadır. Petrol tüketiminde ise günlük 21.000 varil ile 131. sırada yer almaktadır.

Fransız petrol devi Total (Fransız) ve Assala Energy (Amerikan) ve Parenco (İngiliz-Fransız ortaklığı) Gabon'daki en büyük petrol üreticileridir. Bu üreticiler Gabon'daki petrolün %75'ini üretmektedirler. 2009 yılında Çinli Sinopec tarafından satın alınan Addax, Maruel & Prom (Fransız), Vaalco (Amerikan) ve Tullow Oil (Birleşik Krallık) Gabon'daki diğer petrol üreticileridir. 2023 yılında yaşanan askeri müdahalenin ardından göreve gelen geçiş hükümeti sektörde devletin payını artırmak için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlerin en önemlisi Assala Energy şirketinin satın alınmasıdır.

2011 yılında bir Başkanlık Kararnamesi Gabon Petrol Şirketi'ni (GOC) kurulmuştur. Bu yeni kuruluş, Gabon'da faaliyet gösteren uluslararası şirketlerle ortak çalışmakta ve iki sahada faaliyet göstermektedir: Obangue ve Remboue. Büyük şirketlere nazaran daha mütevazî rakamlarla üretim gerçekleştirmektedir.

Yaklaşık 10 farklı şirket ise hâlihazırda Gabon'da petrol arama çalışmaları yapmaktadır. Gabon'da ayrıca SOGARA petrol üretim rafinerisi bulunmaktadır. Ancak bu rafinerinin talebi karşılayamaması sebebiyle ülke akaryakıt ihtiyacının yaklaşık %40'ını ithal etmektedir.

Öte yandan Gabon'un kanıtlanmış doğal gaz rezervinin 26 milyar m³, yıllık üretim ise 450 milyon m³ civarında olduğu hesaplanmaktadır. Ülkedeki en büyük doğalgaz üreticisi Perenco firmasıdır. Üretilen doğalgaz büyük ölçüde elektrik üretiminde kullanılmaktadır.

- Enerji

Ülkenin enerjide dışa bağımlılığı bulunmamaktadır. Enerjinin tamamı yerli kaynaklardan sağlanmaktadır. Ülke nüfusunun yaklaşık %91'inin elektriğe ulaşımı vardır. Kentlerde elektriğe ulaşım oranı %98 iken kırsal bölgelerde bu oran %24 civarındadır. Ülkede yaklaşık 200 bin kişinin elektriğe ulaşımının olmadığı tahmin edilmektedir.

Gabon'da üretilen elektriğin; %56'sı hidroelektrik santrallerden, %28'i petrolden ve %15'i doğal gazdan sağlanmaktadır. 2024 yılı başında açıklanan ve 3 yıllık bir dönemi kapsayan Geçiş Dönemi Ulusal Kalkınma Planı'nda enerji arzının artırılması ile enerji nakil ve dağıtım altyapısının iyileştirilmesi hedefleri belirlenmiştir. Bu hedef doğrultusunda hazırlık ve inşaat çalışmaları devam eden çok sayıda proje bulunmaktadır.

Hidroelektrik santral projeleri: Dibwangui (30 MW), Ngoulmendjim (73 MW), Kinguéle Aval (35 MW), Chutes de l'impératrice (120 MW), FE2 (54MW).

Güneş enerjisi santrali projeleri: Ayemé Plaine (120 MW), Mouila (20 MW).

Termik santral: Owendo (120 MW), Mayumba (21MW)

- Ormancılık ve Ahşap İşleme

Gabon'un yaklaşık % 85'ini kaplayan ormanlar, Kevazingo, Wengue ve Moabi gibi değerli türler de dahil olmak üzere 400'den fazla ağaç türüne ev sahipliği yapmaktadır. Kereste endüstrisi 16 milyon hektarlık işletilen ormanlık alan ve 30.000'den fazla çalışanla Gabon'daki en önemli iş kollarından biridir. Orman ürünleri petrolden sonra Gabon'daki ikinci en büyük doğal kaynaktır ve GSYİH'nin %13'ünü ve ihracatın % 15'ini temsil etmektedir

Sektörün ürettiği katma değeri artırmak için Gabon Hükümeti tarafından çeşitli önlemler alınmıştır: tomruk ihracatının durdurulması (2010), ağaç işleme için teşvik uygulanması (2012) ve Kamu-Özel Ortaklığıyla Nkok Özel Ekonomik Bölgesi'nin kurulması (2014). Bu önlemler, işlenmiş kereste ve ahşap üretiminin ve değerinin artması gibi olumlu gelişmelerle sonuçlanmıştır. Son on yılda sektörün ekonomiye ve istihdama katkısının dört kat arttığı ifade edilmektedir.

Nkok Özel Ekonomik Bölgesi ülkede yabancı yatırımların yoğunlaştığı alanların başında gelmektedir. Başkent Librevil'e 27 km uzaklıkta bulunan bölgede 17 ülkeden 144 şirket faaliyet göstermektedir. Bu şirketlerin büyük çoğunluğu ahşap işleme sektöründe faaliyet göstermektedir. Bölgede 2021 yılında 1 milyon m³ ahşap işlenmiş 272 milyon avroluk ihracat yapılmıştır. Nkok'taki başarı yeni özel ekonomik bölgeler oluşturulmasını gündeme getirmiştir. Ülkede yakın zamanda yine ahşap sektörüne yoğunlaşmış iki yeni özel ekonomik bölge kurulmuştur: Ikolo ve Mpassa-Lebombi.

Özel ekonomik bölgelerde yatırım yapanlara;

- Tek pencere uygulamasıyla şirket kuruluşunun 24 saatte tamamlanması ve muafiyet belgelerinin 7 günde hazırlanması
- 10 yıl boyunca kurumlar vergisi muafiyeti,
- Üretimde kullanılacak ekipman ve makine ithalatında gümrük vergisinden 10 yıl boyunca muafiyet,
- Emlak vergisi muafiyeti,
- 25 yıl boyunca KDV muafiyeti,
- Düşük enerji maliyeti gibi avantajlar sunulmaktadır.

- Tarım ve Hayvancılık

Önemli bir ekilebilir arazi rezervine (5,2 milyon hektar) ve yıllık 1.450 ila 4.000 mm yağış miktarıyla tarımsal faaliyete elverişli bir iklime sahip olmasına rağmen, Gabon'un tarımsal potansiyeli yeterince değerlendirilememektedir. Tarımın GSYH'ye katkısı %3,1 düzeyindedir. Sektör son yıllarda güçlü bir büyüme (2016'dan bu yana yıllık ortalama %7) kaydetmiş olmasına rağmen sınırlı miktarda yerel üretimle birlikte tarımda ithalata (2022'de 450 milyar FCFA) bağımlılık devam etmektedir. Bu durumun temel sebebi ülkedeki yüksek kentleşme ve nüfusun yalnızca onda birinin kırsal alanlarda yaşamasıdır. Buna ek olarak tarımsal faaliyetlerin ticarileşmemiş olması, tecrübe ve nitelikli işgücü yetersizliği ile istihdam maliyetlerinin göreceli yüksekliği gibi sebepler de bulunmaktadır. Buna rağmen yarısı palm yağı sektöründe olmak üzere tarımın istihdama katkısı %20 seviyesinde seyretmekte ve sektör nüfusun önemli bir kısmı için temel geçim kaynağı olma fonksiyonunu sürdürmektedir.

Ülkede öne çıkan tarım ürünleri palmye yağı, kauçuk ve şekerdir. Bunların yanında kahve, kakao, muz, manyok, domates ve biber gibi ürünler de yetiştirilmektedir. Devlet tarımı modernize ederek ülkede hâlihazırda var olan bu ürünlerin üretimini artırırken pirinç, mısır, soya gibi yeni tarımsal ürünleri de üretir hale gelmeyi hedeflemektedir. Singapur merkezli Olam şirketi devletle geliştirdiği ortaklıklar sayesinde başta palmye yağı ve kauçuk üretimi olmak üzere tarım sektöründeki önemli aktörlerden biri haline gelmiştir.

Yaklaşık 800 km'lik kıyı şeridi ve 10.000 km²'lik iç hidrografik ağı ile Gabon, balıkçılık kaynakları açısından zengindir. Deniz ürünler açısından potansiyeli büyük olmasına rağmen (yaklaşık 100.000 ton / yıl) hâlihazırda verim elde edilememektedir.

- **Madencilik**

Madencilik ülkedeki petrole bağımlılığı azaltmak adına geliştirilmeye çalışılan öncelikli sektörlerden biridir. Başta manganez olmak üzere ülke için önemli potansiyel vadeden çok sayıda bakir kaynak bulunmaktadır.

Manganez, Gabon'un petrolden sonraki en büyük yeraltı kaynağıdır. Dünyanın ikinci büyük manganez üreticisi olan ülkede manganez endüstrinin lideri Comilog (Compagnie Minière de l'Ogooué) şirkettir. Şirket hisselerinin %63,7'si Fransız Eramet'e % 28,9'u ise Gabon devletine aittir. Toplam üretimin yaklaşık %70'ini yapan şirket, 1953 yılında kurulmuş ve 1962 yılında Moanda şehrinde endüstriyel üretime başlamıştır. Şirket manganezi toprak altından çıkarmanın yanı sıra Moanda Metalurji Kompleksinde birincil işleme de yapmaktadır. Şirket, 2023 yılında 7,4 milyon ton üretim yapmıştır. Manganez üretiminin geri kalanı Çinli CICMHZ (Compagnie Industrielle des Mines de Hangzhou) ve Hintli Coalsale Group'un bir yan kuruluşu olan Nouvelle Gabon Mining (NGM) tarafından gerçekleştirilmektedir.

Demir, Gabon'daki diğer önemli maden kaynağıdır. Ülkedeki toplam demir rezervi 1 milyar ton olarak hesaplanmakla birlikte bugüne kadar bu rezervler işlenememiştir. Son yıllarda Avustralyalı şirketlerin sektöre ilgisi dikkat çekmektedir. Yakın zaman içerisinde Fontescue şirketinin Belinga maden yatağında, Genmin şirketinin ise Baniaka'da üretime başlaması beklenmektedir.

Altın, son dönemde ön plana çıkan bir başka önemli yeraltı kaynağıdır. Ülkedeki altın rezervi 40 milyon ton olarak hesaplanmaktadır. Faslı Managem ve Hint Alpha Centauri Mining (ACM) şirketleri sektördeki önemli aktörlerdir. Gabon, 2021 yılında yaklaşık 14 milyon dolarlık ham altın ihraç etmiştir. Haziran 2023'te ülkedeki ilk altın rafinerisinin üretime geçtiği duyurulmuştur. ACM ve devlet madencilik şirketi SEM işbirliğiyle işletilecek rafineri yıllık 7-10 ton altın işleme kapasitesine sahiptir.

Uranyum, 1999 yılına kadar Fransız maden şirketi Orano'nun iki iştiraki –Comuf ve Areva- tarafından çıkarılmıştır. Şirket, Haut-Ogooué eyaletindeki 5 maden yatağında 40 yıla yakın süre devam eden faaliyetlerini ekonomik olarak işlenebilir son rezervlerin tükenmesinin ardından sonlandırmıştır. Şirketin halen dört ayrı bölgede uranyum arama ruhsatı bulunmaktadır.

Gabon'un ayrıca elmas potansiyeli de bulunmaktadır. Geçmişte DeBeers (İngiltere), Southernera (Kanada) ve Motopa (Avustralya) gibi şirketler arama izni almış ve arama

faaliyetleri yürütmüştür. Bu sektördeki arama çalışmaları şimdilik durdurulmuş ve bu izinler daha sonra kamu malı haline getirildi.

Sayılan madenlerin yanında ülkede niyobyum, bakır, çinko, fosfat, potas, skandiyum, tantal ve nadir toprak elementleri gibi çok sayıda başka yeraltı kaynağı bulunmaktadır. Birçok şirket halen ülkenin çeşitli bölgelerinde arama faaliyetlerini devam ettirmektedir.

- **Turizm**

Bu sektördeki yatırım fırsatları, deniz turizmi için altyapı oluşturma, parklarda ekoturizm, iş turizmi ve turistler için ulaşım hizmetlerinin sağlanması olarak sıralanabilir.

Kendisini dünyanın en karbon pozitif ülkesi olarak lanse eden Gabon, 2023 yılının başında turizm sektörünü geliştirmek amacıyla “Discover Gabon, The Last Eden” adlı yeni tanıtım kampanyasını kamuoyuyla paylaşmıştır. (www.discovergabon.com)

- **Bilgi teknolojileri**

Ülke ekonomisinin petrole bağımlılığını azaltmak ve ekonomik faaliyetleri çeşitlendirmek isteyen Gabon hükümetinin önem verdiği sektörlerden birisi bilgi teknolojileridir. Gabon’un temel politika belgesi olarak görülen ve 2009 yılında yürürlüğe konulan Kalkınan Gabon Stratejik Planında (2009-2025) dijital dönüşüm alanında lider ülke olma hedefi ortaya konulmuş ve ayrıca sektöre özgü bir stratejik plan (Gabon Digital 2025) hazırlanmıştır. Sektöre verilen önemin bir başka göstergesi olarak da Dijital Ekonomi Bakanlığı kurulmuştur.

Dünya Bankası desteğiyle 2012-2020 yılları arasında uygulanan “The Central African Backbone Phase 4(CAB4)” projesi Gabon’da geniş bant internet hizmetinin yaygınlaşması ve telekomünikasyon sektörünün gelişmesinde önemli bir adım olmuştur. Gabon; Bilgi ve İletişim Teknolojileri Gelişim Endeksi (ICT Development Index) sıralamasında Afrika ülkeleri arasında altıncı, Orta Afrika ülkeleri arasında ise ilk sıradadır. Ülkede son on yılda, internet hizmeti abone sayısı yedi kat artarken erişim maliyetleri onda bire düşmüştür (Uluslararası Telekomünikasyon Birliği). Gabon’da 2021 yılı itibarıyla 3,07 milyon mobil hat abonesi, 1,40 milyon internet abonesi ve 850 bin sosyal medya kullanıcısı bulunmaktadır. Bunun yanında Gabon, Kenya ile birlikte Afrika’daki mobil finans hizmetleri için en yüksek kullanım oranlarından birine sahiptir.

Bilişim sektörünün ülkenin GSYİH’nin %5’ini oluşturduğu ve bu sektörde yaklaşık 10 bin kişinin istihdam edildiği tahmin edilmektedir. 2017 yılı verilerine göre ülke bu sektörde 5,7 milyon dolar ihracat ve 164 milyon dolar ithalat gerçekleştirmiştir.

Dijitalleşme politikasının ana hedeflerinden biri kamu hizmetlerinin dijitalleştirilmesidir. Birleşmiş Milletler e-Devlet Gelişmişlik Endeksi (2020) verilerine göre Gabon, 2018’e göre 12 basamak yükselmiş 193 ülke içerisinde 113’üncü sırada yer almıştır. Ülke, Afrika ülkeleri arasında ise 10’uncu sıradadır. Ülkede hâlihazırda sınırlı sayıda e-devlet hizmeti bulunmaktadır, bunlar arasında e-vergi ve e-vize uygulamaları ön plana çıkmaktadır. Covid 19 salgını, kamu hizmetlerinin dijital dönüşüme olan acil ihtiyacı bir kez daha ortaya koymuş ve kamu kurumları salgın sonrası dönüşüm projelerine yönelmiştir. Bu kapsamda 2021 yılında

Dünya Bankasının desteğiyle kamusal hizmetlerin dijitalleşmesine yönelik 68 milyon dolar bütçeli bir proje hayata geçirilmiştir.

Ülkede son dönemde yükseliş gösteren sektörlerden birisi mobil ödeme sistemleridir. Gabon Ekonomi Bakanlığı 2021 sonu itibarıyla aktif mobil cüzdan sayısının 1,01 milyona, işlem hacminin ise 8,9 milyar CFA frangına ulaştığını açıklamıştır. Sektör 2021 yılında %10'luk bir büyüme göstermiştir.

Gabon'da bilişim sektörü henüz emekleme aşamasında olduğundan yazılım ve donanım şirketlerinin sayısı oldukça azdır. Aynı şekilde e-ticaret ve içerik yönetimi gibi çevrimiçi hizmetler sunan firmalar da az sayıdadır.

- İnşaat

Gabon hükümeti, 2021-2023 yıllarını kapsayan ve yatırımlarının ana hatlarını oluşturan bir dönüşümü hızlandırma planı (Plan D'accélération De La Transformation - PAT-) hazırlamıştır. Bu planda belirlenen öncelikli sektörlerden biri inşaat sektörüdür. Planda ülkedeki altyapının yetersiz olduğu tespitinden hareketle yaşam kalitesini ve rekabet gücünü artırmak için altyapı projelerinin (konut, enerji, ulaştırma, içme suyu ve kanalizasyon vb.) geliştirileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ülkede halen devam etmekte olan birçok proje bulunmaktadır.

Konut Sektörü

Gabon, % 90 oranında kentleşmiş bir ülkedir. Bununla birlikte ülkede kentsel gelişme açığı vardır ve hanehalkı ile kurumsal operatörlerden gelen talebe rağmen gayrimenkul sektörü gelişmemiştir.

Emlak piyasasında talep yüksektir ve özellikle sosyal konut segmentinde olmak üzere hanehalkları için konut açığının 250.000 birimin üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Devletin kiralamarlar için yılda yaklaşık 40 milyon dolar ve özel sektörün yılda 48 milyon doların üzerinde harcamasıyla ofis emlak sektöründe de büyük bir açık vardır.

Bu bağlamda Gabon, hanehalkları için sosyal konutlara erişimi kolaylaştırmak ve ofis arzını artırmak amacıyla Port-Gentil ve Libreville'de gayrimenkul gelişimini canlandıran bir ekosistem ve iş modelini teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Enerji

Gabon'da üretilen elektriğin; %56'sı hidroelektrik santrallerden, %28'i petrolden ve %15'i doğal gazdan sağlanmaktadır. Gabon, 2025 yılına kadar hidroelektriğin payının %80'e çıkarılması amaçlanmaktadır. Ayrıca 725 mega watt (MW) olan üretim kapasitesinin 1200 MW'ye çıkarılması hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda hazırlık ve inşaat çalışmaları devam eden çok sayıda proje bulunmaktadır.

Ulaştırma

Gabon hükümetinin inşaat alanında stratejisinin temel amaçlarından biri üretken ekonomik sektörlerin gelişimini destekleyen ulaşım altyapısının iyileştirilmesi ve nüfusun ulaşımının kolaylaştırılmasıdır. Bunun için Librevil'de 85 km'lik asfalt yol yapımı ve 800 km'den uzun (ilk

çalışmalar 2021'in başında başlamıştır) "Transgabonaise Karayolu Projesi" çalışmalarını devam ettirmektedir. Ayrıca demiryolu hatlarının rehabilite edilmesi ve demiryolu taşımacılığındaki kapasitenin iki katına çıkarılması için ikinci bir hat inşa edilmesi planlanmaktadır.

Diğer taraftan, Librevil Leon Mba Havaalanının genişletilmesi projesi devam etmektedir. Projeden sorumlu şirket GZES, projeyi anahtar teslim yöntemiyle yürütmek yerine her bir proje fazı için ayrı yüklenicilerle çalışma yoluna gitmiştir. Proje halen tasarım aşamasındadır.

İçme Suyu ve Atık Su Yönetimi

Gabon zengin su kaynaklarına rağmen %90'ı kentlerde yaşayan nüfusa temiz içme suyu sağlamakta güçlükler yaşamaktadır. Aynı şekilde özellikle kentsel bölgelerde atık su yönetimi önemli bir sorundur. Hükümet 2021 yılında bu sorunun çözümü için Geniş Librevil (Libreville, Owendo and Akanda) Bölgesini bir projeyi (PIAEPAL) hayata geçirmiştir. 2025 yılında bitirilmesi planlanan projeye 349 bin kişinin temiz içme suyuna ulaşması hedeflenmektedir. Proje Afrika Kalkınma Bankasının sağladığı finansman desteğiyle yürütülmektedir.

Diğer Alt Sektörler

Gabon hükümeti, akademik ve sağlık altyapısının eksikliklerini gidermek için yakın gelecekte birçok proje hayata geçirmeyi planlamaktadır. Mevcut eylem planı (öğrencilerin öğrenme koşullarının iyileştirilmesine ve gençlerin istihdam edilebilirliğine vurgu yapar) okulların kapasitelerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bahse konu planda yeni binaların inşası ve bazı mevcut binaların rehabilitasyonu hedeflenmektedir.

2020'de başlayan okul kabul kapasitesi geliştirme programı, özellikle başkentteki bazı öğrenim kurumlarının ihale yoluyla yenilenmesini hedeflemektedir. Gabon hükümeti adı geçen projeler için Afrika Kalkınma Bankasından fonlar temin edebilmektedir. Sağlık sektöründe ise ülke genelinde hastane ve sağlık ocaklarının rehabilitasyonuna yönelik birçok proje duyurulmaktadır. Ülkenin iç kesimlerinde bazı sağlık kuruluşları için ulusal ihale çağrıları yapılmıştır.

Son zamanlarda ön plana çıkan bir diğer proje de Krallar Körfezi projesidir. Modern bir alışveriş merkezi inşaatı ve marina ile iş merkezleri gibi tesisler ile Librevil'in merkezinde deniz kıyısının tamamen dönüştürülmesini amaçlayan bir projedir. Projenin arazi ve altyapı inşaat çalışmaları devam etmekte olup alanın sahibi olan FMCT şirketi, toplam 40 hektarlık bu projeyi finanse edebilecek şirketler aramaktadır.

B. YABANCI YATIRIM MEVZUATI VE YATIRIM TEŞVİKLERİ

1. Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı

a. Genel

Gabon'da halen 1998 tarihli Yatırım Kanunu yürürlüktedir. Bunun yanında tarım, madencilik, petrol, orman ürünleri ve turizm sektörlerinde ayrı yatırım kanunları bulunmaktadır. Her kanunda gerçekleştirilecek yatırımlara ilişkin şartlar ve teşvikler belirlenmektedir. Hükümet yetkilileri uzun süredir yeni bir yatırım kanunu hazırladıklarını beyan etmektedir. Bu kanunun başta ülkenin üç ayrı yatırım bölgesine ayrılması olmak üzere birçok yenilik getireceği ifade edilmektedir.

Ülkede yatırımların yönetiminden sorumlu kurum Ekonomi ve İştirakler Bakanlığıdır. 2014 yılında bu bakanlığa bağlı Yatırım Teşvik Ajansı (ANPI-Gabon) kurulmuştur. Ajansın görevleri, yatırımı ve ihracatı teşvik etmek, KOBİ'leri desteklemek, kamu-özel ortaklıklarını yönetmek ve şirket kuruluşlarına yardımcı olmaktır. ANPI-Gabon, ülkeye yatırım için bir kapı görevi görecek, idari prosedürleri, maliyetleri ve bekleme sürelerini azaltacak şekilde tasarlanmıştır.

2012 yılında varlık fonunu yönetmek üzere kurulmuş olan Gabon Stratejik Yatırımlar Fonu (FGIS) yabancı yatırımlarla ilgili süreçlerde önemli rol oynayan bir başka kuruluştur. FGIS, başta petrol gelirleri olmak üzere varlık fonunda biriken kaynakların yatırıma dönüştürülmesini sağlamaktadır. FGIS son yıllarda enerji sektöründe yabancı yatırımcılarla kurduğu ortaklıklarla dikkat çekmektedir. FGIS, 2015 yılında kurduğu Gabon Power Company adlı şirket aracılığıyla Dibwangui, Kinguéle Aval ve Ngoulmendjim hidroelektrik santralleri ile Owendo Termik Santrali projelerine ortak olmuştur.

b. Yabancı Sermayeye Yönelik Kısıtlamalar

Ülkede yabancı yatırımcılar, gayrimenkul satın alma, ruhsat müzakereleri ve ticari anlaşmalar yapma gibi konularda yerli yatırımcılarla aynı haklara sahiptir, yerli ortak bulundurma zorunluluğu yoktur. Ancak birçok işletme, bürokratik engelleri aşmada sağladığı faydaları dikkate alarak yerel ortaklıklar geliştirme yoluna gitmektedir. Yabancı firmalara yönelik yatırım serbestisinin istisnası petrol ve madencilik sektörleridir. Gabon hükümeti, bu sektörlerdeki şirketlerin %10 oranında ortağıdır. Ayrıca, ülke için stratejik kabul edilen bazı yatırımlara FGIS'in ortak olması şart koşulabilmektedir.

Özellikle büyük ölçekli yatırım projelerinde standart bir prosedür izlenmemektedir. Ülkeye yatırım yapmak isteyen yabancılar, görüşmelerini genellikle Bakan seviyesinde yürütmekte, son karar Bakanlar Kurulunda alınmaktadır. Karar mekanizmasının merkezileşmesi ve bürokratik süreçlerin karmaşıklığı zaman kaybına sebep olmaktadır. Bunun yanında ülkede döviz bulmada yaşanan sıkıntılar uluslararası para transferlerinde zaman zaman sorun yaratabilmektedir.

i) Yabancıların Gayrimenkul Edinmeleri

Devlete mutad olarak ayrılmış belirli faaliyetler (örneğin askeri ve paramiliter faaliyetler) dışında, yabancı mülkiyeti veya kontrolü konusunda herhangi bir sınırlama yoktur. Özel firmaların yabancı yatırımı, katılımını veya kontrolünü kısıtlayan bir uygulama yoktur.

2. Yatırım Teşvik Mevzuatı

Güncel mevzuat kapsamında sunulan bazı yatırım teşvikleri şunlardır:

Kurumlar vergisi muafiyeti, aşağıdaki alanlarda faaliyet gösteren firmalar ilk üç yıl boyunca kurumlar vergisinden muafır:

- Biyolojik çeşitliliğin korunması alanında araştırma ve geliştirme,
- İlaç sanayiinde teknolojik yenilik,
- Eko-turizmin gelişimi,
- Hammaddelerin ülke içinde işlenmesi,
- Bilgi teknolojisi ve telekomünikasyonda gelişme ve yenilik,

- Tarımsal sanayilerinin gelişmesi.

Yeni kurulan işletmeler, ilk 3 yılda;

- Zarar etmeleri halinde iki dönem için asgari vergiden muaf olma,
- Kâr edilen ilk yıl için yalnızca asgari vergiyi ödeme,
- Kâr edilen ikinci yıl için %25 vergi indirimi gibi avantajlara sahiptir.

Tüm sektörler için uygulanan bu teşviklerin yanı sıra bazı sektörel teşvikler de bulunmaktadır. Örneğin Orman ürünleri, sosyal konut ve tarım sektörlerindeki işletmeler ekipman, alet ve malzemeler ithalatında % 5 oranındaki indirimli vergiden yararlanmaktadır.

C. GABON'DAKİ TÜRK YATIRIMLARI

Gabon'da hâlihazırda az sayıda Türk yatırımı bulunmaktadır. Desiba Enerji, 2021 yılında 20 MW kapasiteli Mouila Güneş Enerjisi Santrali Projesini almıştır. Toplam yatırım bedeli 27 milyon avro olan proje halen hazırlık aşamasındadır.

2023 yılında yaşanan askeri müdahalenin ardından Türk firmalarının ülkeye ilgisi artmıştır. Bu firmalardan Summa İnşaat; "Demokrasi Kenti İnşası" ve "Andem'de 224 Yataklı Bir Genel Hastane İnşaatı" işlerini, FB Group ise "Port Gentil'de 200 Yataklı Bir Genel Hastane İnşaatı" işini üstlenmiştir.

D. GABON'DAKİ DİĞER ÜLKELERİN YATIRIMLARI (Doğrudan Yabancı Yatırım Verileri)

2022 yılında Gabon'a yapılan doğrudan yabancı yatırımların akım değeri bir önceki yıla göre yaklaşık 425 milyon dolar azalarak 1,1 milyar olarak gerçekleşmiştir. Doğrudan yabancı yatırım stoku 16,5 milyar dolar seviyesindedir.

Fransa, Gabon'daki yatırımlarda hâlâ baskın bir yere sahiptir ve çeşitli sektörlerde yan kuruluşlar kuran Fransız şirketleri petrol, madencilik, kereste, tarımsal gıda, inşaat ve mali hizmetler gibi birçok alanda faaliyet göstermektedir. 2020 yılı verilerine göre Gabon'da 85 Fransız şirketi bulunmakta olup, anılan şirketlerde 12 bin 500 kişi istihdam edilmektedir. Fransız şirketlerinin Gabon'daki iş hacminin 3 milyar Avro'nun üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Fransız Eramet şirketinin bir yan kuruluşu olan tarihi Comilog Gabon'daki en büyük maden şirkettir. Benzer şekilde Perenco ve Total Gabon'daki en büyük petrol şirketleridir.

Yaklaşık 20 yıldır Gabon'da faaliyet gösteren Olam şirketi, şu anda ülkenin başlıca yabancı yatırımcılarından biridir. 2005 yılından bu yana Singapurlu devlet varlık fonu Temasek tarafından kontrol edilen Olam, palmiye yağı ve kauçuk üretimine odaklanmıştır. Olam ayrıca iştiraki olan Arise şirketi aracılığıyla faaliyetlerini kademeli olarak, kereste endüstrisi (Nkok Serbest Bölgesi) ve altyapı sektörüne (liman, havaalanı, karayolu vs.) genişletmektedir.

Çin son yıllarda Gabon için önemli bir yatırımcı haline gelmiştir. Gabon'daki stok Çin yatırım tutarı bir milyar doları, Çinli şirket sayısı 60'ı aşmıştır. Çin yatırımlarının petrol, ahşap, madencilik ve altyapı sektörlerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Gabon'daki yatırımları son dönemde artış gösteren bir diğer ülke Hindistan'dır. Ülkedeki önemli Hint yatırımcılar arasında Oil India (petrol), Bharti Airtel (telekomünikasyon), Greenply Gabon (endüstriyel ahşap), Alpha Centauri Mining (altın madeni), Nouvelle Gabon Mining (manganez) ve La Sante Pharmaceutique (ilaç sanayi) sayılabilir. Ayrıca ülkenin önemli üretim bölgelerinden biri olan Nkok Serbest Bölgesinde 54 Hintli firma faaliyet göstermektedir.

Gabon'un Afrika'da yakın ilişki içinde bulunduğu ülkelerin başında Fas gelmektedir. İki ülke liderleri arasında uzun yıllara dayanan yakın dostluk bu işbirliğinde kayda değer bir etkidir. Gabon'da, "Gabon Telekom" başta olmak üzere çok sayıda Fas şirketi faaliyet göstermektedir. Yaklaşık 600 milyon dolar olarak tahmin edilen Fas kaynaklı yatırımlar, Gabon ekonomisinin pek çok sektörüne (bankacılık, telekomünikasyon, sigorta, madencilik, altyapı, ulaşım ve inşaat) yayılmıştır.

50 yılı aşkın bir süredir ülkede bulunan ve sayıları giderek artan Lübnan vatandaşları, birçok Afrika ülkesinde olduğu gibi Gabon ekonomisinde de güçlü bir konuma sahiptir. Bu güçlü konum, uzun süredir ülkede yerleşik olmaları ve devlet adamlarıyla kurdukları yakın ilişkilerle açıklanabilir. Çoğunlukla aile şirketi niteliğinde olan Lübnanlı işletmeler inşaat, yeme-içme ve perakende mağazacılık başta olmak üzere hemen hemen her sektörde faaliyet göstermektedir. Türkiye ile de yakın ilişkiler içinde olan Lübnanlı şirketler, ülkemizle Gabon arasındaki ticaretin gelişmesine de katkı sağlamaktadır.

Son olarak petrol sektörünün yabancı yatırımcıların en çok ilgi gösterdiği sektörlerin başında geldiği, özellikle Fransız, Amerikan ve İngiliz şirketlerinin bu sektörde etkin olduğu söylenebilir.

E. YATIRIMCILAR İÇİN YARARLI BİLGİLER

1. Faydalı Linkler

- Yatırımlarla ilgili konular için: <https://www.investingabon.ga/>
- Yatırım projeleri hakkında güncel ve güvenilir bilgiler sağlayan "Sanal Anlaşma Odası (Virtual Deal Room)": <https://www.asokoinsight.com/deals/gabon-virtual-dealroom/investor>
- Afrika Kalkınma Bankası finansman desteği sağladığı projelere ilişkin ihale ilanları için: <https://www.afdb.org/en/projects-and-operations/procurement>
- Dünya Bankasının finansman desteği sağladığı projelere ilişkin ihale ilanları için: https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/projectslist?lang=en&countrycode_exact=GA&os=0
- Vergiyle ilgili konular için: <http://www.dgi.ga/>
- Nkok Özel Ekonomik Bölgesi: <https://aazerp.ga/>
- Gabon Stratejik Yatırımlar Fonu: <https://www.fgis-gabon.com/>

2. Ulaşılabilir Hukuki& Mali Danışmanlık Şirket ve Bürolarına İlişkin Bilgiler

Çeşitli alanlarda faaliyet gösteren profesyonel bir şirket rehberi bulunmaktadır. Hukuk ve muhasebe firmaları hakkında bilgiler bu rehberde mevcuttur.

Muhasebe firmaları: <https://www.lepratiqedugabon.com/rubrique/audit-et-expertise-comptable/>

Avukatlar: <https://www.lepratiqedugabon.com/rubrique/avocats/>

Noterler: <https://www.lepratiqedugabon.com/rubrique/notaires/>